

Nuku'alofa,
Kingdom of Tonga

**Ngaahi Tu'utu'uni Fakangatangata Fakafonua ki he Tāpuni Fakataputapui
COVID-19 (Tongatapu)**

'I HONO NGĀUE 'AKI 'o e ngaahi mafai kuo foaki 'e he kupu 37 mo e 39 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Ngaahi Me'a Fakafokifaá [Vahe 7.02] mo e fakamamafa'i 'a hono tali 'o e –

- A fakahā kuo fakahoko 'e he Kautaha Mo'ui 'a Māmaní fekau'aki mo e Novel coronavirus ("COVID-19") ko e mahaki 'oku mafola fakamāmāni lahi pea 'oku kei fakalalahi;
- B Ngaahi Tu'utu'uni Fakahā 'o ha Tu'unga Fakatu'utāmaki ki he Mo'ui (COVID-19) 2020, 'i hono fakatonutonú, tukukehe ka toe tānaki atu ki ai 'i he kupu 167 'o e Lao ki he Mo'ui 'a e Kakaí [Vahe 12.15] mo e Fakahā 'o ha Mahaki Fanongonongo Fakatu'utāmaki 'i he 'aho 11 Ma'asi 2021 mo e ngāue ke ta'ofi mo fakasi'isi'i 'a e mafola 'a e COVID-19 'i loto 'i he Pule'anga 'o Tongá;
- C Fakafo'ou 'o e Tu'unga Fakafokifā 'o e 'aho **25 'Okatopa 2021**; mo
- D hono fakapapau'i 'o e fuofua taha MIQ kuo fakapapau'i 'okú ne fokoutua 'i he COVID-19 'i he 'aho Falaite 29 'Okatopa 2021.

'Oku fá'u ai 'e he Komisiona Le'ole'o 'o e Polisi Tongá mo e 'Eikitau 'o e Kau Tau 'a e Kau Tau 'a 'Ene 'Afió, 'i hona tu'unga ko e 'ofisa fakamafai 'i he kupu 36(2) 'o e Lao ki hono Pule'i 'o e Ngaahi Me'a Fakafokifā [Vahe 7.02], 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'ení –

- (1) Kuo pau ke kamata ngāue 'aki 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'ení meí he taimi **12.01 pongipongi, Tūsite 2 Nōvema 2021** ki he **11.59 po'uli Monite 8 Nōvema 2021**.
- (2) Ko e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'ení kuo pau ke ngāue 'aki pē ki Tongatapu.
- (3) Koe'uhi ko e ngaahi taumu'a 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'ení, tukukehe ka fie ma'u ha 'uhinga kehe 'i hono tu'ungá –

"kau 'ofisa fakamafai" 'oku 'uhinga ki ha taha pe ha ni'ihi kuo fakamafai 'o fakatatau mo e kupu 36 'o e Lao ki he Pule'i 'o e Me'a Fakafokifā [Vahe 7.02], mo ha taha pē pe ni'ihi kuo fokotu'u 'i he kupu 177 mo e 178 'o e Lao ki he Mo'ui 'a e Kakaí [Vahe 12.15];

"me'a fefononga'aki fakalotofonua 'a e kakaí" 'oku 'uhinga ki he ngaahi me'a ko 'ení –

- (a) ha saliate mīsini pē 'oku uta ai ha kau pāsese 'i hano nō pe totongi pea kau ki ai 'a e tekisií (tatau pē pe 'oku ve'etolu pe ve'efā), pasi uta pāsese mo e loli uta pāsese;

- (b) ngaahi vaká ‘i hono faka‘uhinga‘i ‘i he kupu 2 ‘o e Lao ki he Folau Vaká [Vahe 22.09]; pe
- (c) ngaahi vakapuná ‘i hono faka‘uhinga‘i ‘i he Lao ki he Fefolau‘aki Sivilé [Vahe 23.02].

“ngaahi ngāue ‘oku ‘ikai ala tukú” ‘oku ‘uhinga ki he ngaahi ngāue ‘oku ‘uhinga ki ai ‘i he **Tēpile A**;

“ngaahi kalapu kavatongá” ‘oku ‘uhinga –

- (a) ki ha toko 2 pe tokolahi ange ‘okú nau ma‘u ‘a e kavá ‘i ha feitu‘u fakapule‘anga; pe
- (b) ki ha toko 2 pe tokolahi ange ‘i ha feitu‘u fakatāutaha.
- (c) ‘e ‘ikai ngāue‘aki ki he Palakalafi (a) mo e (b) ki he ni‘ihi ‘okú nofo fakataha pē ‘i he ‘api nofo‘anga tatau.

“ngaahi laiseni kava mālohi” ‘oku ‘uhinga ki he ngaahi laiseni ko ‘ení ‘a ia kuo foaki ‘i he Lao ki he Kava Mālohi Tapú [Vahe 12.07] –

- (a) Laiseni Fakakātoá;
- (b) Laiseni Fakatau‘anga Kava Fakamovetevete;
- (c) Laiseni Kalapú;
- (d) Laiseni Ngaahi Kātoanga Makehé;
- (e) Laiseni Pa;
- (f) Laiseni Falekai; pe
- (g) Laiseni Naiti kalapu.

“teunga malu‘i” ‘oku ‘uhinga ki ha teunga ‘a ia ‘oku kau ki ai ‘a e me‘angāue malu‘i ‘o e sinó, holoholo, me‘a malu‘i fofonga (mask), ngaahi kofunima, ngaahi kofu pē me‘angāue kuo ngaohi ké ne fakasi‘isi‘i ‘a e faingamālie ke hoko ha puke; mo e

“vā mama‘o fakaetangatá” ‘oku ‘uhinga ki hono tauhi ‘o e vā mama‘o mita ‘e 1.5 mei ha taha kehe ‘i he taimi kotoa pē.

- (4) Kuo pau ke ngaue‘aki ‘a e tapui ‘a e fe‘alu‘aki mei he taimi **8 efiafi** ki he **6 pongipongi**.
- (5) Kuo pau ke nofo fakamavahe ‘a e taha kotoa pē ‘i honau ngaahi ‘apí tukukehe pē ‘i he taumu‘a ke –
 - (a) Fakatau mai pe tuku atu ha ngaahi koloa ‘oku fiema‘u vivili ‘e honau ngaahi fāmilí ‘o kau ki ai ‘a e toutai pe utu tokonaki, vesitapolo mo e fuluti ki he ma‘u me‘atokoni ma‘ae famili fakatautaha pe;

- (b) Ma'u mai 'a e ngaahi naunau faito'o pe kumi ki ha tokoni fakafaito'o fakavavevave;
 - (c) Fakahoko 'a e ngaahi huhu malu'i COVID-19;
 - (d) Ngāue 'aki 'a e ngaahi ngāue 'a e pangikeé mo e ngaahi kautaha faka-pa'angá;
 - (e) Tokangaekina 'a e fanga monumanu; pe
 - (f) 'Alu ki he ngāué ko e memipa ia 'o e kautaha fakahoko ngāue 'oku 'ikai ala tuku 'o hangē ko hono faka'uhinga 'i he **Tepile A**.
- (6) Kuo pau ke ta'ofi 'a e ngāue 'a e me'a fefononga'aki fakalotofonua 'a e kakaí.
 - (7) Kuo pau ke tāpuni 'a e fefakatau'aki 'a e kotoa 'o e ngaahi feitu'u laiseni kavamalohi.
 - (8) Kuo pau ke tāpuni 'a e kotoa 'o e ngaahi pisinisi mo e ngaahi ngāue fakapisini kotoa kuo laisení, tukukehe 'a e ngaahi fakatau'anga lalahí, ngaahi falekoloa fakamoveteveté mo e ngaahi pisinisi faka'initaneti mo e ngaahi pisinisi fakahoko mei 'api kuo fakangofua 'e he Sea 'o e Komiti ki he ngaahi Me'a Fakafokifa.
 - (9) Kuo pau ke tāpui 'a e kotoa 'o e ngaahi fale 'oku ngāue 'aki 'e he kakaí, ngaahi kātoangá mo e ngaahi fakataha'angá 'o hangē ko e ngaahi ako'angá, ngaahi fai'anga lotú, ngaahi kalapu kavatongá, ngaahi kalapu sipotí, pingikoú (bingo), ngaahi fale fakamālohisinó, ngaahi kātoanga mo e ngaahi ngāue fakasipotí, ngaahi fakafiefiá, ngaahi fai'ahó, ngaahi malí mo ha ngaahi fakafiefia kehe pe ngaahi fakataha'anga felāve'i mo iá.
 - (10) Kuo pau ke fakangatangata 'a e fakataha'anga 'apisia putú ki he tokolahi ko e toko 10 'i loto 'i fale mo e toko 20 'i tu'a pea kuo pau ke 'i ai ha 'ofisa fakamafai lolotonga 'a e 'apisia.
 - (11) Kuo pau ke ma'u 'e he Polisi Tongá mo e Kau Tau 'a 'Ene 'Afió mo ha kau 'ofisa fakamafai 'a e mafai ke fakahoko 'a e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'ení, koe 'uhi ko e taumu'a ke malu'i 'a e malu 'a e kakaí mo hono tauhi 'o e malu 'a e mo'ui 'a e kakaí.
 - (12) 'Oku fokotu'u ke talangofua mo fakahoko 'e he taha kotoa 'a e vā mama'o fakaetangatá 'i he taimi kotoa pē pea ke ngaue'aki 'a e naunau malu'i 'i he taimi kotoa.
 - (13) 'Oku fokotu'u ke talangofua 'a e taha kotoa ki he tokangaekina fakafo'ituitui 'a e ma'a 'o e nimá pea ke muimui ki he kotoa 'o e Ngaahi Fale'i ki he Mo'ui 'a e Kakaí 'a ia kuo tuku atu 'e he Potungāue Mo'uí 'o felāve'i mo e COVID-19.
 - (14) Kuo pau ke ngāue 'aki 'a e kotoa 'o e ngaahi kupu 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'ení ki he taha kotoa pe 'i Tongatapu tukukehe 'a e ngaahi ngaue 'oku 'ikai ala tuku.

- (15) 'E ngofua ke faka'atā 'a e kotoa 'o e ngaahi ngāue 'oku 'ikai ala ke tukú mo e ngaahi ngāue felāve'i mo iá 'a ia 'oku hiki 'i he **Tepile A** mei hono ngāue 'aki 'o e Ngaahi Tu'utu'uni ko 'ení.
- (16) Kuo pau ke ta'ofi fakataimi 'a hono ngāue 'aki 'o e Ngaahi Tu'utu'uni Fakangatangata Fakafonua ki he COVID-19 'o e 25 'Okatopa 2021 ki Tongatapu lolotonga 'a e vaha'a taimi tāpuni fakataputapu'i.

FAKAHĀ 'i Nuku'alofa 'i he 'aho 1 'o Nōvema 2021.

Fielakepa

Pilikatia Rt. Hon. Lord Fielakepa

'Eikitau 'o e Kau Tau 'o e Kau Tau 'a 'Ene 'Afió of His Majesty's Armed Forces
mo e Komisiona Le'ole'o 'o e Polisi Tonga

TĒPILE A

NGAAHI NGĀUE 'OKU 'IKAI ALA TUKÚ KOE'UHI KO E TAUMU'A 'O E FANONGONONGÓ

- I NGA AHI NGĀUE 'OKU 'IKAI ALA TUKÚ 'I HE LAO KI HE MAAU 'I HE
NGAAHI FEITU'U FAKAPULE'ANGÁ [VAHE 7.06]**
- (a) Potungāue Mo'uí;
 - (b) Potungāue Polisi 'i hono tauhi mo hono malu'i 'o e laó mo e maaú;
 - (c) ha fa'ahi pule'i 'uhila 'i he Lao ki he 'Uhilá;
 - (d) ko e Poate Vai 'a Tongá;
 - (e) ko e Komisoni Fakamafola Lea Tongá;
 - (f) kotoa 'o e ngaahi kautaha fetu'utaki kuo 'osi laisení;
 - (g) ko e Potungāue 'okú ne tokangaekina 'a e Fefolau'aki Vakapuná 'i he fakahoko
ngāue 'a ha mala'e vakapuna;
 - (h) ko e Potungāue 'okú ne tokangaekina 'a e Maliní mo Taulangá pe ko e Ma'u Mafai
ki he Ngaahi Taulangá 'i he fakahoko ngāue 'a ha taulanga;
 - (i) Ngaahi Ngāue Malu'i Fakataautahá; mo e
 - (j) ní'ihí kuo fakangāue'i 'e he Ngaahi Potungāue 'a e Pule'angá ke fakahoko 'a e
ngaahi ngāue malu'í.
- II KOTOA 'O E NGA AHI POTUNGĀUE, NGA AHI VA'A MO E NGA AHI KAUTAHA
'A E PULE'ANGÁ 'I HE LAO KI HE NGĀUE FAKAPULE'ANGÁ [Vahe 2.11] MO E
NGAAHI TU'UTU'UNÍ**
- III NGA AHI SINO FAKALAO MO E NGA AHI PISINI KEHE 'A E PULE'ANGÁ**
- (a) Kolosi Kula 'a Tongá;
 - (b) Ngaahi Ngāue ki he Tamate Afí mo e Me'a Fakafokifā 'a Tongá;
 - (c) Pilisone Tongá;
 - (d) Kautaha 'Uhila 'a Tongá;

- (e) Ma'u Mafai ki he Vevé;
- (f) Kautaha Fetu'utaki 'a Tongá;
- (g) Kautaha Keipolo 'a Tongá;
- (h) Kautaha Mala'evakapuna 'a Tongá;
- (i) Poate Ma'u Mafai ki he Ngaahi Taulangá;
- (j) Kautaha Vaka 'Otu Motu Anga'ofá; mo e
- (k) Kautaha Kasa 'a Tongá.

IV FALE ALEÁ'I HE LAO KI HE FALE ALEÁ

V KOTOA 'O E NGAahi TU'UNGA FAKATIPILOMETIKA KUO FAKANGOFUA 'I HE PULE'ANGÁ MO 'ENAU KAU NGĀUÉ

VI NGAahi POLOKALAMA LANGA FAKALAKALAKA

- (a) Ngaahi Polokalama Fengāue'aki ki he Langa Fakalalakaká
- (b) Ngaahi Polokalama Fengāue'aki ki he Malu'í
- (c) Kau Fale'i 'o e Polokalama Langa Fakalalakaka 'a e Polisi Tongá
- (d) Pangikē 'a Māmānī
- (e) Pangike Langa Fakalalakaka 'a 'Ēsiá
- (f) Ngaahi Kautaha 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahatahá (e.g. WHO)

VII NGAahi NGĀUE 'OKU 'IKAI ALA TUKU 'I HONO FOKOTU'U ATU 'E HE NEMC 'O FAKATATAU KI HE LAÓ

- (a) **Nofo'anga**
 Ngaahi ngāue ki he nofo'angá ma'á e kau ngāue mātu'aki mahu'ingá, ngaahi fale ki he nofo fakamavahé/kolonitiní mo e me'a fakafokifāaa kau ki ai mo e kau 'a'ahi 'oku lolotonga nofo 'i aí.
- (b) **Kau'āfonuá (Taulanga ke Hū Maí)**

Potungaue Tānaki Pa'anga Hū Maí mo e Tute, Potungāue ki Mulí, Potungaue 'oku ne Tokangaekina 'a e Ngoue (Va'a Kolonitini), Kautaha Mala'evakapuna 'a Tongá, Ma'u Mafai ki he Ngaahi Taulangá mo 'enau ngaahi ngāue tokoní.

(c) Ngāue Langá

- (i) Ngaahi langa 'oku felāve'i mo e ngaahi ngāue 'oku 'ikai ala tukú mo e ngaahi me'a fetu'utaki mātu'aki mahu'ingá.
- (ii) Ngaahi langa 'oku fiema'u fakavavevave ke tauhi 'a e tu'unga mo'ui lelei 'a e tangatá mo e malu 'i 'apí pe 'i he ngāue'angá.

(d) Ngaahi Fakamaau'angá mo e Ngaahi Fakatonutonu'angá mo e kotoa 'o e kau fakafofonga lao 'oku 'i ai 'enau Tohi Fakamo'oni Ngāue Fakalao 'oku kei ngāue 'aki mo ha taha pe 'oku fiema'u ke hā 'i he Fakamaau'anga

(e) Kinautolu 'okú nau tuku atu 'a e ngaahi koloa 'oku fiema'u vivili 'e he kau konisiumá

Ha sino pe ha taha 'oku kau ki hono tuku atu, tufaki, vahevahe mo e fakatau atu 'o e me'atokoni, inu mo e ngaahi me'a kehe mahu'inga 'oku vivili ma'ae konisiumá ki hono tauhi 'o e mo'ui 'a e kakaí, kae 'ikai kau ai 'a e ngaahi falekaí (café) pe falekaí (takeaway).

(f) Ngaahi ngāue fakapa'angá

- (i) Pangikē Pule 'o Tongá;
- (ii) Ngaahi pangikeé, ngaahi kautaha malu'í mo e sino'i pa'anga mālōló, mo e ngaahi kautaha fakapa'anga kehé, kau ki ai ha sino 'oku ngāue aleapau pe fakahoko ha ngaahi ngāue kia kinautolu.

(g) Mo'uí

- (i) Ngaahi Fale Hu'ivaí
- (ii) Ngaahi kiliniki taautaha ki he mo'uí mo e ngaahi nifó

(h) Pule'anga fakafonuá mo fakalotofonuá

- (i) Ha sino 'oku kau 'i he tu'unga fakafonua, vāhenga mo fakakolo 'i he ngāue atu ki he COVID-19, fakahoko, palani pe ngaahi ngāue pe ko ia 'oku 'i ai hono ngaahi fatongia malu'í fakasivile/pule'i 'o e me'a fakafokifaá (kau ki ai ha sino 'okú ne 'oatu 'a e ngaahi ngāue koe'uhi ko e ngaahi taumu'a ko 'eni).

- (ii) Kotoa 'o e ngaahi Potungāue mo e kautaha 'a e Pule'angá 'a ia 'okú nau fakahoko ngāue 'aki 'a e ivi fakahoko ngāue 'o e kau ngāue mātu'aki mahu'ingá 'o hangē ko hono fakamafai'i 'i he Palani Tali 'o ha Me'a Fakafokifaá.
- (i) **Ngaahi mo e teuteu'i 'o e me'atokoní mo e inu 'oku 'ikai ko e kava mālohí**
- (i) Fa'oaki, ngaahi mo teuteu'i 'o e koloa me'atokoní, toutaí, mo e ngaahi koloa inu 'oku 'ikai ko e kava mālohi ki he ngāue 'aki fakalotofonuá mo e hū atu mo hono fakahoko 'o e ngaahi ngāue 'oku 'ikai ala tukú.
- (ii) Ngaahi ngāue tokoní, 'o hangē ko e malu 'a e me'atokoní mo hono fakamo'oni'í, ko hono sivi pe ngaahi ngāue 'i he fale sivi 'oku fekau'aki mo iá, ngaahi fatongia ki he malu 'a e me'atokoní mo e me'amo'uí.
- (j) **Malu 'a e kakaí mo e malu fakafonuá**
- Ha taha kuo fakangāue'i pe kuo aleapau ngāue 'i ha fatongia ki he malu 'a e kakaí pe malu fakafonuá 'o kau ai 'a e Ngaahi Ngāue Tāmate Afí mo e Me'a Fakafokifā 'a Tongá, Pilisone Tongá.
- (k) **Ngaahi ngāue fakasōsialé**
- Ngaahi ngāue (kau ki ai 'a e ngaahi NGO) 'okú nau fakahoko 'a e ngaahi ngāue fakafale'í, tokangaekina 'o e kakaí mo fakasōsialé ke fakakakato 'a e ngaahi fiema'u fakavavevavé 'i hano fakamo'oni'i 'e he MIA pea fakangofua 'e he Ministaá.
- (l) **Fefononga'akí mo e ngaahi ngāué**
- (i) Ma'u Mafai ki he Fepuna'aki Sivilé, Va'a Folautahi 'a Tongá, Ngāue Fakamatala 'Ea 'a Tongá, mo ha sino pē 'a ia 'oku fakangāue'i 'i ha aleapau 'e he ngaahi sino ko 'ení
- (ii) Ngaahi ngāue fefononga'aki ke pou pou ki he ngaahi ngāue 'oku 'ikai ala tukú kau ki ai 'a e ngaahi vaka uta koloá mo e vaka uta loló mo e Kautaha Vakapuna Lulutai ki ha ngaahi taumu'a fakahaofi mo'ui
- (iii) Ngaahi ngāue 'oku felave'i mo hono tauhi mo e kei hokohoko atu 'o e ngāue ki he ngaahi me'a fetu'utaki mātu'aki mahu'ingá.

- (iv) Ha sino 'okú ne fakahoko 'a e ngaahi ngāue ke tauhi 'a e kei ngāue 'a e ngaahi saliothe mīsiní koe'uhi ko e ngaahi taumu'a 'o e ngāue 'oku 'ikai ala tukú.
- (m) Ngaahi me'a 'oku 'aonga ki he mo'uí mo e ngaahi fetu'utakí**
- (i) Ha sino 'oku kau 'i hono ngaahi, tuku atu, fakatau atu pe tufaki 'o e 'uhilá, kasá, vaí, vai 'uli'i (eg tauhi 'a e ma'á), vevé (eg tānaki 'o e vevé), loló, ngaahi ngāue fetu'utaki telefoní mo e keipoló, mo ha sino kuo fakangāue'i 'i ha aleapau 'e he ngaahi sino ko 'en;
- (ii) Ongoongo (kau ki ai hono fa'u 'o e ongoongó) mo e mītia fakamafola ongoongó;
- (iii) Kau fakahoko ngāue 'initanetí;
- (iv) Ha sino 'okú ne fakahoko 'a e ngaahi ngāue ki hono tauhi mo e monomono 'o e ngaahi me'a 'oku 'aonga ki he mo'uí mo e ngaahi fetu'utakí, kau ki ai 'a e seini 'o e kau fakahoko ngāue ki aí.
- (n) Kau Polisi Fakakolo 'okú nau tokoni ki he kau 'ofisa fakamafái**
- (o) Komisoni Fili 'a Tonga**